

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд на

Докт. Яков Итах – гражданин на Израел, с Докт. № D03021895,
тема на дисертацията: „Измерване нивото на финансова грамотност на
учениците и въздействието му върху икономическите им модели на
поведение“

Изготвил становището: Проф. д-р Андрей Захариев, научна специалност
„Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси)

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертацията е в обем от 232 стандартни страници и е представена на английски език. Структурно се състои от увод, изложение в 3 глави, заключение и списък с литература – общо 270 източника. В подкрепа на горното са включени 16 таблици и 9 фигури. Дисертацията е за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ (по икономика) по докторска програма „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси) и е на тема: „Измерване нивото на финансова грамотност на учениците и въздействието му върху икономическите им модели на поведение“.

Научен ръководител е доц. д-р Анелия Радулова.

Процедурата по защита и становищата са изготвени в съответствие със заповед №394/07.06.2022 г.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Предмет на изследването е нивото на финансова грамотност сред младите хора на възраст 15 - 18 години в Израел. **Обект на изследване** са теоретични проблеми при придобиване на специфични финансови знания за управление на персоналните парични потоци и необходимостта от система за измерване на степента на финансова грамотност.

Целта на дисертацията е измерване на нивото на финансова грамотност сред гимназистите в Израел и влиянието му върху техните икономически модели. **Научната теза**, защитавана в настоящото изследване се формулира както следва: наличието на система от показатели и критерии за измерване на нивото на финансова грамотност сред младите хора ще подпомогне процеса на придобиване на специфични умения и знания за управление на персоналните финансови потоци и ще осигури финансовия просперитет на личността в бъдеще.

За реализиране на основната цел на научното изследване са поставени следните задачи:

1. Измерване и анализ на нивото на финансова грамотност в Израел сред учащите се на възраст 15-18 години, посредством изследване нивото на финансовите им познания, финансови нагласи и финансово поведение.
2. Извеждане на взаимообусловеността между финансовите знания, финансовите нагласи и моделите на финансово поведение.
3. Съпоставка между нивата на финансовите знания, нагласи и поведение сред учениците от училищата, участвали в програмата за финансово образование, и тези, които не са участвали в нея.
4. Анкетно проучване сред респондентите, обект на настоящото изследване, за установяване нивото на финансови познания, финансово поведение и финансови нагласи на основата на различни фонові променливи, като социално-икономически и демографски фактори.
5. Определяне и анализ на факторите на въздействие и формиране на ефективно и отговорно финансово поведение сред подрастващите.
6. Обосноваване на необходимостта и обхвата на учебните програми за финансово образование в училищата.

Методът на изследване се основава на изграждане на въпросници и разпространението им онлайн чрез социалната мрежа до хиляди учащи се. Методът на извадката е вероятностен: случаен. Участниците в проучването са

локализирани чрез интернет, според защитена сегментация чрез социалната мрежа Facebook по критерии като: пол, възраст и държава на пребиваване.

Анкетите са попълнени изцяло от 618 ученици от цялата страна. Моето изследване, както и въпросникът, който създадох, се състоят от широк спектър от въпроси, отразени в много статии и проучвания по света.

Теоретичната основа и статистическите анализи се основават на научни изследвания и публикации, публикувани от различни икономисти и учени по света, интернет източници, както и от държавни органи и министерства от различни страни, Централното статистическо бюро в Израел, Световната банка, ОИСР и др.

Трудността и сложността на измерването и оценката на нивото на финансова грамотност по света, както и в Израел, произтича от факта, че няма методология и общовалидни показатели за унифицирано измерване и оценка, която да бъде съгласувана и приета от повечето изследователи и политици в различни държави. Това налага създаването на уникален въпросник за оценка степента на финансова грамотност на подрастващите в Израел. Проучването е насочено и към оценка въздействието върху учениците, включени в програми за финансово образование в училищата, върху техните финансови знания, нагласи и модели на икономическо поведение. Основна част от респондентите в анкетното проучване са от етническата група, която съставлява мнозинството в Държавата Израел, ученици, повечето от които принадлежат към еврейския народ, който съставлява по-голямата част от населението в Държавата Израел.

Проучването не включва позоваване на арабското, християнското и друзкото малцинство, живеещо в Израел, което съставлява около 25% от населението на страната. Една от причините за това може да е, че езикът, на който е направен въпросникът, е иврит, а не майчиният им език.

Основният принос от научното изследване е фактът, че за първи път от последното проучване на PISA, проведено в Израел през 2012 г. в областта на

финансовата грамотност, е проведено изчерпателно проучване сред 618 гимназисти на възраст 18-15 години в цялата страна, даващо истинска индикация за финансова грамотност на студентите в Израел. В този контекст настоящото изследване се опитва да възприеме широка описателна и концептуална инфраструктура за областта на измерване и оценка на финансовата грамотност в Израел, когато, наред с други неща, разчита на широки дефиниции и теории, приети от ОИСР.

Резултатите и констатациите помагат на преподавателите и политиците да разберат разликите и пропуските, които съществуват в нивата на финансова грамотност в Израел между учениците въз основа на лични фактори, социално-икономически характеристики и демографски данни и да им позволят да приспособят специфични учебни програми към тях.

Също така, политиците и правителството биха могли да преразгледат разпределение на ресурсите и бюджетите на училищата, за да намалят пропуските и неравенствата, които съществуват между учениците от различен произход.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Първо. Доказана е актуалността на проблематиката, свързана с необходимостта от повишаване на финансовата грамотност на младежите и формирането на модели за ефективно управление на персоналните парични потоци.

Второ. Изведени са основните характеристики на моделите на финансово поведение на индивидите от позициите на класическия и неокласическия синтез.

Трето. На основата на сравнителен анализ на осъществени научни проучвания за степента на финансовата грамотност сред населението на редица страни от света са изведени основните проблеми, породени от незадоволителното ниво на финансова грамотност на населението в тях. На

основата на тези констатации са очертани насоките и са изведени препоръки за предприемането на конкретни действия за повишаване финансовата грамотност на населението и, в частност, на учениците в Израел.

Четвърто. С цел установяване нивото на финансова грамотност на учениците от Израел е изработен уникален въпросник, обхващащ всички възможни аспекти и фактори, оказващи влияние върху моделите на финансово поведение.

Пето. На основата на анализа на резултатите от проведеното изследване относно степента на финансова грамотност на 618 ученика от Израел са изведени виждания относно обхвата на учебните програми за повишаване на финансовата грамотност и способите за провеждане на ефективно обучение за управление на персоналните финансови потоци.

Публикациите на автора са в съответствие с изискванията за регистрация в НАЦИД (Общ сбор точки: 35,00 > 30,00).

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

Авторът използва професионален научен подход за изследователските си хипотези. Той прилага класическа схема за структуриране на дисертацията, подкрепена със съвременна методология и актуална емпирика. Спазени са правилата на научната етика, като е подписан и съответен документ за оригиналност. Отчита се значителна информираност за достиженията на научната мисъл в изследваната област. Използваните изследователски методи са на високо научно ниво. Оценката на установените научни приноси е позитивна. Чрез тях докт. Яков Итах демонстрира качества и умения на съвременен изследовател. Неговият успех е успех и на научния ръководител доц. д-р Анелия Радулова, която с огромна енергия изведе този докторант до успешна защита.

V. Обобщено заключение и становище

Налице е успешна докторантура довела до дисертабилно изследване с висока научна издържаност, публикации и научни изяви. Подкрепата от научния ръководител и катедрата е видима и позитивна във всички разрези и насоки.

В обобщение на по-горе представеното изложение формирам положително заключение и гласувам „ЗА“ присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Яков Итах, гражданин на Израел, докторска програма „Финанси, парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси), катедра „Финанси и кредит“ при СА „Д. А. Ценов“ с дисертационен труд на тема „Измерване нивото на финансова грамотност на учениците и въздействието му върху икономическите им модели на поведение“.

28.7.2022 год., Гр. Свищов

Изготвил становището:

/Проф. д-р Андрей Захариев/